

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

- Economics: specialty 08.00.04 "Economics and business management (process industry)" / O. A. Proboev. — Donetsk, 2008. — 21 pages.
8. O. A. Evseyeva. Principles and methods on evaluating the cumulative potential of small and medium enterprises / O. A. Evseyeva, S. A. Evseyeva // Business. Education. Law. Herald of Volgograd Business Institute. — 2011. — No. 2 (15). — Pages 72—76.
 9. L. G. Shemet. Problems when evaluation of enterprise's strategic potential / L. G. Shemet // Business Inform. — 2010. — No. 4, vol. 3. — Pages 49—51.
 10. E. V. Lagunova. Company's strategic potential and its evaluation / E. V. Lagunova // Management problems. — 2007. — No. 6. — Pages 40—44.
 11. P. P. Lutovinov. Comprehensive evaluation and management of industrial enterprise's potential in a volatile environment / P. P. Lutovinov, M. S. Popov // Herald of Chelyabinsk State University. — 2010. — No. 14 (195). Economics. Issue 27. — Pages 133—141.
 12. N. Ya. Marchenko. Management of strategic potential at machine building enterprises: synopsis of Ph. D. thesis in Economics: specialty 08.00.04 "Economics and business management (by types of business activities)" / N. Ya. Marchenko. — Ternopol, 2012. — 23 pages
 13. A. G. Plekhanov. Management of strategic potential at construction enterprises: synopsis of Ph. D. thesis in Economics: specialty 08.00.05 "Economics and management of the national economy (economics, organization and management of enterprises, segments, complexes: construction)" / A. G. Plekhanov. — Moscow, 2011. — 39 pages.
 14. A. V. Plyutova. Econometric modelling of strategic potential at enterprises in chemical and oil-and-gas machine building / A. V. Plyutova // Herald of Orenburg State University. — 2007. — No. 2. — Pages 95—100.
 15. O. V. Posylkina. Current evaluation aspects of social and economic potential at pharmaceutical enterprises / O. V. Posylkina, O. A. Yaremchuk, O. Yu. Gorbunova // Management, economics and quality assurance in pharmacy segment. — 2009. — No. 1 (3). — Pages 39—44.
 16. O. A. Proboev. Evaluation of strategic potential at open joint-stock companies operating in oil and gas segment of Ivano-Frankovsk region / O. A. Proboev // Scientific works of DonNTU. Economic series. — 2005. — No. 91. — Pages 168—178.
 17. A. N. Tishchenko. Evaluation of efficient use of enterprise's strategic potential resources / A. N. Tishchenko, O. S. Golovko // Scientific and technical collection "Community facilities in cities". Series "Economic sciences". — 2003. — No. 48. — Pages 10—16.

РОЗВИТОК РЕГІОНІВ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ

Сурай А.С., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту Черкаського державного технологічного університету (Україна)

Сурай А.С. Развитие регионов в контексте реформирования системы оподаткування нерухоomości.

Дана стаття присвячена дослідженню рентних платежів як категорії, яка є необхідною умовою створення науково обгрунтованої системи оподаткування нерухоomości з позицій взаємозв'язку між рентою, податками та іншими доходами від нерухоomości, як необхідної передумови розвитку регіонів. Проводиться дослідження механізму земельних платежів як засобу вилучення вкладу землі в загальний результат господарської діяльності та розробка комплексних завдань, які покликані вирішити земельний податок і орендна плата за землю в контексті розвитку регіонів. За допомогою земельних платежів вирішуватиметься комплексне завдання: реалізація статусу держави і муніципалітетів як суб'єктів привласнення частини створюваного з використанням землі продукту, забезпечення раціонального розподілу наявних земельних ресурсів між різними видами їх використання; створення рівних умов діяльності для суб'єктів, для ділянок, що володіють різною якістю; забезпечення вилучення і направлення до відповідних бюджетів рентного доходу створюваного на земельних ділянках з підвищеною якістю; створення фінансової бази для проведення заходів, що забезпечують підвищення якості як території в цілому, так і на окремих її складових частин.

Ключові слова: земельний податок, рента, рентні платежі, нерухоomość, розвиток регіону

Сурай А.С. Развитие регионов в контексте реформирования системы налогообложения недвижимости.

Данная статья посвящена исследованию рентных платежей как категории, которая является необходимым условием создания научно обоснованной системы налогообложения недвижимости с позиций взаимосвязи между рентой, налогами и другими доходами от недвижимости, как необходимой предпосылки развития регионов.

Проводится исследование механизма земельных платежей как средства извлечения вклада земли в общий результат хозяйственной деятельности и разработка комплексных задач, которые призваны решить земельный налог и арендная плата за землю в контексте развития регионов.

С помощью земельных платежей будет решаться комплексная задача: реализация статуса государства и муниципалитетов как субъектов присвоения части создаваемого с использованием продукта земли, обеспечение рационального распределения имеющихся земельных ресурсов между различными видами их использования; создание равных условий деятельности для субъектов, для участков, обладающих разным качеством; обеспечение изъятия и направление в соответствующие бюджеты рентного дохода, создаваемого на земельных участках с повышенным качеством; создание финансовой базы для проведения мероприятий, обеспечивающих повышение качества как территории в целом, так и отдельных ее составных частей.

Ключевые слова: земельный налог, рента, рентные платежи, недвижимость, развитие региона

Suray A. Regional development in the context of the reform of the taxation of real estate.

This article is devoted research of rent payments as category, which is the necessary condition of creation of the scientifically grounded system of taxation of the real estate from positions of intercommunication between rent, taxes and other profits from the real estate, as a necessary precondition for the development of regions.

A study of the mechanism of land fees as a means of extracting the contribution of land in the overall result of economic activity and development of complex tasks that are designed to solve the land tax and rent for land in the context of regional development.

With the help of land-related payments will be addressed in an integrated task: implementation status of the state and municipalities as subjects of the assignment part is generated using the product of the earth, ensuring the rational allocation of available land resources between different uses; the creation of equal conditions for the activities of the regions and areas with different quality; providing for the seizure and direction in the respective budgets of the rental income produced on land with high quality; creating a financial base for activities that enhance the quality as the territory as a whole and its separate parts.

Keywords: and-tax, rent, rent payments, real estate, development of the region

Постановка проблеми. Реалізація активної ролі органів місцевого самоврядування і держави значною мірою пов'язані з розвитком системи рентних платежів за землю, перш за все, у формах земельного податку і орендної плати за землю. Для того, щоб оподаткування могло ефективно виконувати свої функції і в той же час забезпечувало раціональний розподіл податкового тягаря між різними чинниками виробництва, необхідне виділення ренти як особливого роду доходу, що має власну економічну природу.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Проблеми оподаткування завжди знаходилися в центрі уваги вчених - суспільствознавців: філософів, соціологів, юристів та економістів. У числі авторів, які зробили істотний внесок у дослідження цієї проблематики, заклали теоретичний фундамент у цій сфері, - такі, що стали вже класиками дослідники як А.Сміт, Д.Рікардо, Дж.Локк,

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЇ ЄВРОПИ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧЕСЬКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Дж.Ст.Міллер, Дж.М.Кейнс, Ф.Нітті, А.Вагнер та інші. За часів колишнього СРСР теоретичне осмислення надбань світової економічної думки з питань оподаткування знайшло відбиток у працях А.Акімова, В.Гроссмана та інших.

Проблемам розвитку та вдосконалення інституту нерухомості присвячені роботи вітчизняних вчених В.Андрущенка, С.Буковинського, О.Василіка, В.Вишневського, А.Гальчинського, В.Гесця, А.Даниленка, М.Дем'яненка, В.Кравченка, І.Лукінова, Д.Положенка, Г.П'ятченка, І.Радіонової, М.Савлука, А.Соколовської, В.Суторміної та інших.

Виділення невирішеної проблеми. Звернення до ренти як категорії, дослідження якої є необхідною умовою створення науково обґрунтованої системи оподаткування нерухомості представляється тим більше важливим, що до цих пір зв'язок між рентою, податками і іншими доходами від нерухомості практично не поставлена ні в сучасній економічній теорії, ні на практиці.

Мета наукової статті. Метою даної статті є дослідження механізму земельних платежів як засобу вилучення вкладу землі в загальний результат господарської діяльності та розробка комплексних завдань, які покликані вирішити земельний податок і орендна плата за землю в контексті розвитку регіонів.

Результати дослідження. Нагальна проблема українських поселень полягає в тому, що в абсолютній більшості міст, а тим більше, сільських поселень, правила забудови вкрай розмиті. Через це, а також з причини відсутності засобів в міських бюджетах для розробки зональних регламентів, підготовка останніх здійснюється в індивідуальному порядку забудовниками або власниками, що мають намір здійснювати визначені перетворення на тій або іншій території. Фактично це означає, що, по-перше, у приватного власника є можливість приймати рішення за представників суспільства (держави або муніципалітету) відносно того, яким чином використовувати ресурс, що має характер суспільного блага. По-друге, рішення носять індивідуальний характер, що означає виникнення відмінностей в доступі до землі як до економічного ресурсу.

У будь-якому випадку, подібна практика не сприяє формуванню відкритої, конкурентної ситуації на ринку міських земельних ресурсів, що знижує ефективність використання землі.

Створюючи систему обмежень (окрім найуживаніших видів державного регулювання до неї відносяться також природоохоронні обмеження, пов'язані з використанням історичних пам'яток і таке подібне), держава тим самим, позбавляє суб'єктів права власності певної частини їх правомочності, у тому числі, що відносяться до розпорядження (відчуження) майна, його використання і розвитку, тобто, по суті, обмежує можливості власників і землекористувачів щодо привласнення нерухомості.

Проте, обмежуючи можливості приватних власників щодо привласнення нерухомості, держава і муніципалітети в цій ситуації не стають ще активним суб'єктом привласнення результатів господарської діяльності, здійснюваної на основі використання нерухомості.

Земельний податок і орендна плата за землю є потенційно ефективним інструментом для реалізації активної ролі держави і органів муніципального самоврядування через механізм рентних платежів за землю.

Значною мірою ситуація на ринку землі ускладнюється в результаті відсутності науково вивченого зв'язку між рентою, податками і іншими доходами від нерухомості. За відсутності науково зважених результатів неможливо побудувати ефективну систему оподаткування нерухомості, яка б сприяла розвитку даного ринку, справедливому вилученню суспільством результатів господарської діяльності.

Методики оцінки нерухомого майна, що розробляються сьогодні і частково вже використовуються, виходять з поширеної теоретичної посилки про те, що ринкова вартість землі – це капіталізований дохід, який земля приносила б своєму господареві впродовж ряду років, якби вона здавалася в оренду. Сам по собі цей підхід не викликає принципових заперечень і по суті, виходить з рентної природи орендної плати. Проте, питання в тому, як практично використовувати його для визначення ринкової вартості землі.

Для того, щоб оподаткування могло ефективно виконувати цю функцію і в той же час забезпечувало раціональний розподіл податкового тягаря між різними чинниками виробництва, необхідне виділення ренти як особливого роду доходу, що має власну економічну природу.

Вихідне розуміння ренти, що практично не викликає суперечок в економічній літературі полягає в тому, що рента, з одного боку, це дохід, що привласнюється власником обмеженого невідтворюваного ресурсу, або економічна форма реалізації власності на землю або на інші природні ресурси, з іншого, «економічна рента – це ціна, що сплачується за використання землі і інших природних ресурсів, кількість яких строго обмежені» [1, с.636].

Істотно складніше йде справа з природою ренти, її джерелом. Все різноманіття існуючих позицій з цього питання може бути зведене до двох основних підходів, висхідних до трудової теорії вартості К.Маркса і теорії чинників виробництва, родоначальниками якої був ще А.Сміт і Д.Рікардо [2, с. 308].

Згідно з першим з них джерело ренти – вищий рівень продуктивності праці, обумовлений прикладенням праці до земельних ділянок з вищою якістю по родючості або місця розташування. Другий виходить з того, що земля є самостійним чинником господарської діяльності і рента – її природний вклад у вартість створюваного на землі продукту.

Відмінності між цими позиціями, істотні у дослідженні питання про характер соціально-економічних стосунків, що складаються в ході розподілу створюваної в результаті господарської діяльності вартості між основними класами сучасного суспільства: власниками землі, капіталу і праці, а тобто, про суб'єкта привласнення рентного доходу.

Навіть якщо прийняти позицію, згідно якої рента є результатом вкладу землі в створюваний продукт і його вартість, то, зовсім не обов'язково визнавати, що суб'єктом привласнення рентного доходу має бути власник землі при існуванні приватної власності на землю. Власність як економічні відносини панування людини над річчю, ніколи не буває абсолютним по відношенню до землі. Приватна власність на землю завжди обмежена визнанням вищої суверенності держави в земельних стосунках як представника інтересів суспільства. Це відноситься і до питання про привласнення рентного доходу.

Приватний власник землі, володіючи правами розпорядження, володіння і користування землею має бути обмежений в привласненні ренти, оскільки рента не є результатом його вкладу у вартість створеного продукту. Характеристики ділянки землі, що знаходиться в його власності, є результатом частково природних якостей землі, частково вкладу попередніх поколінь людей. Тому вилучення державою і органами місцевої самоврядування рентного доходу сповна відповідає принципу рівних можливостей як основи соціальної справедливості сучасного суспільства.

У ще більшій мірі сказане відноситься до сучасної української ситуації, коли система приватної власності на землю фактично формується хаотично, а механізми переходу землі в приватну власність такі, що не в змозі забезпечити відшкодування державі новим власником дійсної ринкової цінності землі.

Слід врахувати і наступну обставину – цінність землі як економічного ресурсу в значній мірі визначається її місцем розташування і оточенням: близькістю до транспортних артерій, відмінністю різного роду інфраструктури і ін., тобто чинниками, на які власник земельної ділянки не може здійснити істотного впливу.

У зв'язку із сказаним, земельна рента, тобто «додатковий прибуток, що створюється завдяки використанню землі і інших обмежених природних ресурсів, що забезпечують підвищення продуктивності суспільної праці за рахунок природних чинників виробництва» [3, с.104] підлягає, на наш погляд, вилученню через систему земельних платежів, перш за все, земельного податку.

Залежність величини рентного доходу від загального рівня розвитку території зумовлює, на наш погляд, і спрямованість їх руху в податковій системі. Оскільки саме політика регіональних органів управління значною мірою визначає цінність території як чинника соціально-економічного розвитку, то і основним суб'єктом привласнення рентного доходу мають бути місцеві і регіональні органи влади, тобто бюджетні відповідного рівня. Саме органи місцевого самоврядування, державні органи регіонального управління своєю економічною політикою здатні забезпечити максимізацію цінності земельних ділянок і в той же час саме до них населення тієї або іншої території має право, перш за все, обернути свої запити, пов'язані із забезпеченням високої якості мешкання і господарської діяльності на території.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

З врахуванням сказаного, стає зрозумілішою об'єктивна природа вищої зацікавленості органів влади місцевого і регіонального рівня в розвитку системи земельного оподаткування, ніж в органів державної влади. Таким чином, специфіка рентних платежів у відмінності від інших видів податків полягає в тому, що рентні платежі повинні забезпечувати, зрештою, підвищення цінності території як для населення, так і для бізнесу. Це передбачає використання механізмів вилучення рентного доходу так, щоб не понизити дохід суб'єкта, обумовлений вищою якістю організації господарювання, вищою якістю вживаної робочої сили і ін.

Виявлення рентної складової в результатах економічної діяльності суб'єктів господарювання – вельми складна практична проблема, що вимагає для свого вирішення створення розгорнутої системи виділення і опису земельних ділянок, що залучається до господарського звороту, ідентифікації їх власників, виявлення відмінностей як землі, використовуваних різними господарюючими суб'єктами, тобто всього того, що входить в систему управління нерухомістю на території того або іншого регіону. Завданням такої системи – забезпечення найбільш раціонального використання земельних ресурсів регіону, що дозволяє забезпечити створення привабливих умов для розвитку бізнесу, для життя населення, максимізувати надходження до регіонального бюджету як безпосередньо доходів від нерухомості, так і доходів від розвитку ділової активності на території.

Інакше кажучи, завдання полягає не лише і не стільки в тому, щоб зібрати більше земельного податку і інших платежів із землі, наприклад, орендної плати при здачі землі в оренду. Мета полягає в тому, щоб створити оптимальні умови для розвитку бізнесу і соціальної сфери на території регіонів, забезпечити такий розподіл земельних ресурсів між різними видами діяльності, як забезпечує максимально ефективно використання всіх чинників виробництва, а значить, максимізацію створюваного на території продукту.

За допомогою земельних платежів повинне вирішуватися комплексне завдання: реалізація статусу держави і муніципалітетів як суб'єктів привласнення частини створюваного з використанням землі продукту, забезпечення раціонального розподілу наявних земельних ресурсів між різними видами їх використання; створення рівних умов діяльності для суб'єктів, що господарюють на земельних ділянках, що володіють різною якістю; забезпечення вилучення і направлення до відповідних бюджетів рентного доходу створюваного на земельних ділянках з підвищеною якістю; створення фінансової бази для проведення заходів, що забезпечують підвищення якості як території в цілому, так і на окремих її складових частин.

Сучасна система вилучення і використання рентних платежів, що реалізовується через земельний податок, нормативну ціну землі, орендну плату за земельні ділянки далека від досконалості і не здатна ефективно виконувати ці функції.

В переважній більшості випадків ставки земельного податку, що діють нині, – результат не дослідження і оцінки землі, а адміністративного рішення, що, безумовно, не дозволяє врахувати якість конкретних земельних ділянок. Незважаючи на зміни в податковому кодексі, що вступили в дію з 1 січня 2015 року, які дозволяють органам місцевого самоврядування ухвалювати рішення щодо встановлення таких ставок в певних межах, загалом внесена деталізація, не вирішує окресленої проблеми [4].

Так з 2015 року Податковим кодексом України встановлено лише граничні ставки земельного податку, конкретний розмір ставки визначатимуть органи місцевого самоврядування. Місцеві органи самоврядування щороку до 25 грудня року, що передувє звітному, подають свої рішення щодо застосування ставок і пільг контролюючим органам за місцезнаходженням земельних ділянок.

Згідно зі статтею 271 Податкового кодексу база оподаткування земельним податком залежить від того, чи проведена нормативно-грошова оцінка землі чи ні. А також від низки інших факторів, а саме: місцезнаходження земельної ділянки (в межах населеного пункту чи поза межами), площі земельних ділянок, цільового призначення земельної ділянки.

Якщо нормативно-грошова оцінка землі проводилась, базою оподаткування є нормативна грошова оцінка земельної ділянки з урахуванням коефіцієнта індексації.

Граничні ставки земельного податку для земель, в цьому випадку такі:

- не більше 3 %, а для сільськогосподарських угідь – не більше 1 % їх нормативної грошової оцінки за земельні ділянки, що перебувають у власності;
- не більше 12 % від їх нормативної грошової оцінки за земельні ділянки, що перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання (крім державної та комунальної форми власності).

Якщо нормативно-грошова оцінка не проводилась, базою оподаткування є площа земельних ділянок. Для таких ділянок, розташованих за межами населених пунктів, ставка податку має бути встановлена у розмірі не більше 5 відсотків від нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області (п.277.1 ст.277 Кодексу).

Закладений законодавцем порядок встановлення ставок земельного податку є, на наш погляд, лише першим наближенням до реалізації принципу платності земельних ресурсів: платність використання землі визнається одним з принципів організації господарського життя суспільства, але якість землі як економічного ресурсу в нині чинному механізмі оподаткування землі практично не враховується. [5, с.167]

Очевидно, в період введення в дію закону з 1 липня 1992 року “Про плату за землю” (закон втратив чинність з прийняттям податкового кодексу) вже само введення земельного податку слід було вітати як крок, що дозволяє привчити суспільство до платності ресурсів як основоположному принципу господарювання в умовах ринкової економіки. Проте сьогодні ясно, що конкретний механізм реалізації даного принципу ні якою мірою не відповідає іншому найважливішому принципу – в умовах ринкової економіки ціна ресурсу визначається, зокрема, його корисністю, тобто, якістю, яка по відношенню до будь-якої земельної ділянки виявляється в двох його основоположних характеристиках – місці розташування і родючості. Ситуація значно погіршується періодичністю грошової оцінки землі яка згідно зі статтею 13 Закону України “Про оцінку земель”, має відбуватися не рідше ніж один раз на 5-7 років [7].

Інша проблема нині чинної системи оподаткування землі – орієнтація на фактичне, а не найбільш ефективно використання земельної ділянки при визначенні ставки оподаткування. Наприклад, положення податкового кодексу України передбачають, що розмір земельного податку встановлюються для земельних ділянок, зайнятих під об'єктами житлового фонду у розмірі 3% від ставки земельного податку, встановленої для даної території [4]. Такий підхід сприяє консервативному поточному варіанту використання землі, що зовсім не обов'язково відповідає принципу найбільш ефективного використання. Система оподаткування, таким чином, не виконує одну зі своїх найважливіших функцій – забезпечення раціонального розподілу наявних земельних ресурсів між різними видами її використання для максимізації сукупного соціально-економічного ефекту.

Висновки та пропозиції. Проблема ефективного використання рентних платежів як форми привласнення суспільством результатів господарської діяльності, таким чином, не зводиться лише до збільшення долі земельних платежів в доходах бюджету. Завдання полягає в розробці методології і методики визначення вкладу землі в сукупний результат господарської діяльності і створенні такого механізму стягування рентних платежів, який дозволяє вилучати вклад землі в загальний результат господарської діяльності так, щоб, з одного боку, це вилучення не гальмувало, а стимулювало ефективне використання не лише землі, але і інших чинників виробництва – праці і капіталу, а, з іншого, забезпечувало б оптимізацію стосунків між приватними власниками і представниками суспільства як суб'єктами привласнення нерухомості.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Економикс: Принципы, проблемы и политика. В 2 т.: Пер. з англ. – М.: ИИИФРА-М, 1996.- 820 с.
2. Петті В., Сміт А., Рікардо Д., Кейнс Дж., Классика экономической мысли: Сочинения. – М. Издательство Эксмо-Пресс, 2000. – 569 с.
3. Економічний словник-довідник / За ред. д.е.н., проф. С.В. Мочерного. – К.: Феміна, 1995. – 368 с.
4. Податковий кодекс від 2 грудня 2010 року [Із змінами, внесеними згідно із Законом № 206-VIII від 13.02.2015 року].

**ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

5. Нікітін А., Степанов М. Податкові пільги, що стимулюють підприємницьку діяльність в розвинених країнах заходу // Світова економіка і міжнародні відносини, 2000. – № 11.
6. Економіка нерухомості: навчальний посібник за заг. ред. І.І.Пилипенка. – К.: Академвидав, 2007. – 627 с.
7. www.rada.gov.ua – офіційний сайт Верховної Ради України.

**ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОЧЕС З ВИКОРИСТАННЯМ ІНСТРУМЕНТІВ
СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ**

Тараненко І.В., д.е.н., зав. кафедри маркетингу Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля

Тараненко І.В., Дослідження інноваційно-інтеграційного потенціалу ОЧЕС з використанням інструментів стратегічного аналізу

На основі SWOT-аналізу інноваційно-інтеграційного потенціалу обґрунтовано доцільність розробки і впровадження стратегії інноваційної конкурентоспроможності ОЧЕС. Показано, що співпраця країн ОЧЕС гальмується низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, які полягають в інституціональній, макроекономічній, гео економічній та геополітичній площинах. За результатами аналізу виявлено низьку ефективність інституційних механізмів у країнах ОЧЕС, наявність макроекономічних дисбалансів, інфляційних процесів, низьку інвестиційну активність. Зростання обсягів взаємної торгівлі країн ОЧЕС при переважанні продукції з низькою доданою вартістю, зокрема енергоносіїв та продукції чорної металургії, свідчить про необхідність диверсифікації структури експорту на інноваційній основі. За результатами SWOT-аналізу виявлено значний інноваційно-інтеграційний потенціал Чорноморського економічного співробітництва в межах регіону та на глобальному рівні. Водночас переваги ОЧЕС переважно належать до потенційних, не реалізованих повною мірою. Доведено, що стратегія інноваційної конкурентоспроможності ОЧЕС може стати інструментом посилення інноваційно-інтеграційного потенціалу країн

Ключові слова: SWOT-аналіз, ОЧЕС, конкурентні переваги, інноваційно-інтеграційний потенціал, стратегія інноваційної конкурентоспроможності

Тараненко И.В. Исследование инновационно-интеграционного потенциала ОЧЭС с использованием инструментов стратегического анализа

На основе SWOT-анализа инновационно-интеграционного потенциала обоснована необходимость разработки и внедрения стратегии инновационной конкурентоспособности ОЧЭС. Показано, что сотрудничество стран ОЧЭС тормозится рядом объективных и субъективных факторов, расположенных в институциональной, макроэкономической, геоэкономической и геополитической плоскостях. Результаты анализа показали низкую эффективность институциональных механизмов в странах ОЧЭС, наличие макроэкономических дисбалансов, инфляционных процессов, низкую инвестиционную активность. Рост объемов взаимной торговли стран ОЧЭС при преобладании продукции с низкой добавленной стоимостью, в частности энергоносителей и продукции черной металлургии, свидетельствует о необходимости диверсификации структуры экспорта на инновационной основе. SWOT-анализ позволил выявить значительный инновационно-интеграционный потенциал Черноморского экономического сотрудничества в рамках региона и на глобальном уровне. В то же время преимущества ОЧЭС в большей мере относятся к потенциальным, не реализованным в полной мере. Доказано, что стратегия инновационной конкурентоспособности ОЧЭС может стать инструментом усиления инновационно-интеграционного потенциала стран.

Ключевые слова: SWOT-анализ, ОЧЭС, конкурентные преимущества, инновационно-интеграционный потенциал, стратегия инновационной конкурентоспособности

Taranenko I. Research innovation-integration potential of BSEC with the tools of strategic analysis

On the SWOT-analysis of innovation and integration potential result the need of developing and implementing BSEC innovative competitiveness strategy is proved. It is shown that BSEC cooperation hampered by a number of objective and subjective factors, which are as institutional, macroeconomic, geopolitical and geo-economic dimensions. The analysis revealed inefficient institutional arrangements in BSEC countries, the macroeconomic imbalances, inflation, low investment activity. The growth of BSEC mutual trade with the predominance of products with low added value, particularly energy and steel products, demonstrates the need for diversification of exports on the basis of innovation.

As a result of the SWOT-analysis revealed a significant innovation and integration potential of the Black Sea Economic Cooperation within the region and globally. However, the benefits of the BSEC mainly belong to the potential not fully realized. It is proved that the strategy of innovation competitiveness BSEC could become an instrument strengthening innovation and integration potential of countries.

Keywords: SWOT-analysis, BSEC, competitive advantage, innovation and integration potential, strategy of innovation competitiveness

Постановка проблеми. В гео економічному та геопросторовому аспектах значний потенціал для України містить економічне співробітництво у Чорноморському регіоні [125, с. 171; 206, с. 258]. Тому до стратегічних напрямів посилення глобалізаційно-інтеграційних конкурентних переваг України слід віднести поглиблення економічної взаємодії з подібними за рівнями інноваційного потенціалу країнами ОЧЕС.

Результати досліджень свідчать про те, що за рівнем конкурентоспроможності країни ОЧЕС демонструють критичне відставання від розвинених країн світу, зокрема від більшості країн ЄС. Так, в рейтингу 144 країн за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2014-2015 Всесвітнього економічного форуму [1] кращі конкурентні позиції серед країн ОЧЕС мають Азербайджан (38 місце), Туреччина (45 місце), Російська Федерація (53 місце), Болгарія (54 місце), Румунія (59 місце). В той час Україна, Греція, Вірменія та ін. посідають місця нижчі за 70-те.

До Світового табло конкурентоспроможності 2014 Інститут менеджменту і розвитку IMD входить 60 країн, серед яких Російська Федерація (38 місце), Туреччина (40 місце), Румунія (47 місце), Україна (49 місце), Болгарія (56 місце), Греція (57 місце) [2]. Інші країни ОЧЕС не включено до рейтингу IMD.

За Індексом глобальної інноваційності 2014, який розраховують фахівці Міжнародної школи бізнесу INSEAD для 143 країн [3], Російська Федерація посіла 40 місце, Молдова 43-тє, Болгарія 44-тє. Інші країни ОЧЕС розташувалися в широкому діапазоні від 50 (Греція) до 101 (Азербайджан) місця. Україна опинилася на 63 місці.

Водночас розвинуті країни світу посідають чільні місця в названих рейтингах, переважно це TOP-25. Добрі позиції у країн Центральної і Східної Європи та Балтії – «нових» членів ЄС. Як сказано вище, значно відстають лише Болгарія, Греція та Румунія, а також Словацька Республіка (75 місце в рейтингу за Глобальним індексом конкурентоспроможності 2014-2015).

Підвищення конкурентоспроможності країн ОЧЕС можливе за умови довгострокового зміцнення і ефективного використання інноваційно-інтеграційного потенціалу. Звідси перенесення інноваційної складової регіонального Чорноморського співробітництва у стратегічну площину набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей економічного розвитку та напрямків інтеграційної взаємодії країн ОЧЕС присвячені праці вітчизняних дослідників Ю. Макогона [4], Т. Медведкіна [5], Є. Медведкіної [6], М. Нікітіної [7], І. Хаджинова [8] та ін. Оцінку поточного стану наукового потенціалу країн ОЧЕС і перспектив подальшого розвитку здійснено Б. Малицьким, Л. Кавуненко, Т. Гончаровою [9]. Стратегічні економічні інтереси України в Чорноморському регіоні докладно обґрунтовано